

جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی

دوره دهم - سال اول
تاریخ چاپ ۱۳۹۵/۵/۲۳

شماره چاپ ۱۶۵
شماره ثبت ۱۵۰

یک شوری

طرح عملیات بانکی بدون ربا

(در اجرای ماده «۱۴۱» آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی)

کمیسیون های ارجاعی

اقتصادی
اصلی:

آموزش، تحقیقات و فناوری - بهداشت و درمان -
عمران - قضائی و حقوقی

فرعی:

سوابق قانونی جداگانه چاپ می شود.

معاونت قوانین

اداره کل تدوین قوانین

باسمه تعالی

هیأت رئیسه محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً با استناد به ماده (۱۴۱) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، بدینوسیله درخواست رسیدگی به طرح عملیات بانکی بدون ربا معوقه از مجلس نهم را داریم که نسخه‌ای از آن به پیوست می‌باشد.

قاضی پور - محبوب - حاجی دلیگانی - برزگر - کبیری - علی محمد مرادی -
پیرانوند - حاجی بابسایبی - پژمانفر - جلال میرزایی - رستمیان -
سیداحسان قاضی زاده - محمدی (قزوین) - سیدفرید موسوی - لاهوتی -
انارکی محمدی - کواکییان - جلو دارزاده - یوسفانژاد - زهرا سعیدی -
محمودزاده - سیدمحسن علوی - بهمنی - اسمعیلی - ساداتی نژاد - پوربافرانی -
کریمی قدوسی

مقدمه (دلایل توجیهی):

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با هدف تطهیر نظام بانکی کشور از ربا تلاشهای متعددی صورت پذیرفت. آخرین اقدام قانونی در این زمینه، تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) در سال ۱۳۶۲ بود. علی‌رغم دقتهای قانونگذار در تدوین قانون مزبور، فرآیندهای سپرده‌گذاری و اعطای تسهیلات در عمل با مشکلاتی مواجه شد و مجدداً شائبه ربوی شدن معاملات بانکی در اذهان عمومی شکل گرفت. با گذشت سی سال از اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، اکنون لازم است قانون مزبور براساس تجارب به دست آمده مورد بازنگری عمیق قرار گیرد.

طرح حاضر، در بردارنده بازنگری اساسی قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) است که برای بررسی و تصویب تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌شود.

عنوان طرح:

عملیات بانکی بدون ربا

فصل اول: تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی

ماده ۱- واژگان و اصطلاحات مورد استفاده در این قانون، در معانی زیر به کار رفته‌اند:

۱- نظام بانکی: مجموعه مؤسسات، ضوابط، مقررات، روشها و شیوه‌های شکلی و محتوایی که برای مدیریت عملیات گردش پول و سرمایه، و اعتبارات اعطائی به بخشهای دولتی، عمومی و خصوصی در جهت اعتلای اقتصاد کشور و در چهارچوب موازین فقه اسلامی به کار برده می‌شود و شامل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و کلیه مؤسسات اعتباری بانکی (از قبیل بانکهای تجاری، تخصصی و قرض‌الحسنه) و غیربانکی (از قبیل مؤسسه‌های اعتباری، تعاونی‌های اعتبار، مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی، شرکتهای رتبه‌بندی، شرکتهای لیزینگ، صندوقهای قرض‌الحسنه و صرافی‌ها) اعم از دولتی و غیردولتی است که با مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تحت نظارت آن به تجهیز و تخصیص منابع و ارائه خدمات بانکی، مبادرت می‌ورزند.

۲- بانک: مؤسسه‌ای اعتباری است که با مجوز بانک مرکزی مبادرت به انجام عملیات بانکی می‌نماید و صرفاً در چهارچوب مجوز خود می‌تواند به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات اقدام کند. در این قانون هر جا که از واژه بانک به تنهایی استفاده شود، منظور، انواع بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی است که با مجوز بانک مرکزی اقدام به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات می‌کنند.

۳- بانک تجاری: بانکی است که در زمینه اعطای تسهیلات، به بخش یا فعالیت اقتصادی خاصی محدود نمی‌شود.

۴- بانک تخصصی: بانکی است که در زمینه اعطای تسهیلات صرفاً مجاز به تسهیلات‌دهی به بخش یا فعالیت اقتصادی خاصی است.

۵- بانک قرض‌الحسنه: بانکی است که صرفاً در قالب عقد قرض‌الحسنه مجاز به جذب سپرده و اعطای تسهیلات می‌باشد.

۶- مؤسسه اعتباری: مؤسسه‌ای است که با مجوز بانک مرکزی به انجام عملیات بانکی به غیر از ارائه حساب جاری مبادرت می‌ورزد.

۷- تعاونی اعتبار: مؤسسه‌ای اعتباری است که با مجوز بانک مرکزی تأسیس و به انجام عملیات اعتباری مورد نیاز اعضاء می‌پردازد.

۸- جذب سپرده: تودیع هرگونه وجهی از طرف مردم، دولت، شرکتهای دولتی و بخش عمومی غیردولتی نزد بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، اعم از اینکه بازپرداخت آن منوط به گذشت مدت زمان معین بوده یا نبوده باشد، سپرده-گذاری تلقی می‌شود. جذب سپرده تنها با مجوز بانک مرکزی مجاز است.

۹- سپرده جاری: به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن وجوه خود را جهت سامان دادن دریافت‌ها و پرداخت‌ها به بانک، سپرده و می‌تواند با استفاده از چک، شخصاً یا توسط اشخاص ثالث از آن سپرده برداشت نماید. رابطه سپرده-گذار و بانک در این نوع سپرده‌گذاری، رابطه قرض‌دهنده و قرض‌گیرنده است.

۱۰- سپرده پس‌انداز: به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن وجوه خود را به بانک می‌سپارد و در مواقع نیاز از طریق شیوه‌هایی (غیر از چک) که بانک تعیین می‌کند برداشت می‌نماید. در این نوع سپرده‌گذاری، بانک «وکیل» سپرده‌گذار می‌شود تا سپرده وی را پس از کسر اندوخته قانونی و اندوخته‌های احتیاطی مورد تأیید بانک مرکزی، به نیازمندان وام قرض‌الحسنه بدهد.

۱۱- سپرده تعاونی: به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن وجوه خود را به بانک می‌سپارد و در مقابل، متناسب با مبلغ و مدت سپرده‌گذاری، از امتیاز گرفتن تسهیلات قرض‌الحسنه برخوردار می‌شود. در این نوع سپرده‌گذاری،

بانک «وکیل» سپرده‌گذار می‌شود تا سپرده وی را پس از کسر اندوخته قانونی و اندوخته‌های احتیاطی مورد تأیید بانک مرکزی، به سپرده‌گذاران تعاونی، متناسب با امتیاز آنان، وام قرض‌الحسنه داده یا به نیازمندان قرض‌الحسنه بدهد.

۱۲- سپرده سرمایه‌گذاری: به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن سرمایه نقدی خود را به منظور کسب سود به بانک می‌سپارد تا بانک با آن سرمایه فعالیت سودآور کرده به سپرده‌گذار سود بپردازد. در این نوع سپرده‌گذاری، بانک «وکیل» سپرده‌گذار می‌شود تا سپرده وی را پس از کسر اندوخته قانونی و اندوخته‌های احتیاطی مورد تأیید بانک مرکزی، مطابق ضوابط مذکور در فصل سوم این قانون، مستقیماً یا از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی به بنگاه‌های اقتصادی تسهیلات بدهد.

۱۳- تسهیلات بانکی: منابع مالی است که بانک در قالب یکی از قراردادهای مندرج در این قانون، به متقاضی می‌پردازد.

۱۴- قرض‌الحسنه: قراردادی است که به موجب آن، بانک مبلغ معینی را به قرض‌گیرنده تملیک می‌کند، مبنی بر اینکه وی مثل آن را در سررسید یا سررسیدهای معین برگرداند.

۱۵- مرابحه: قراردادی است که به موجب آن، فروشنده به سفارش متقاضی، کالاها و خدمات متقاضی را خریداری کرده سپس با اضافه کردن سود معین به صورت نقد یا نسیه دفعی یا اقساطی به وی واگذار می‌کند و بهای آنها را به صورت نقد یا در سررسید یا سررسیدهای معین دریافت می‌کند.

۱۶- جعاله: التزام شخص (جاعل یا کارفرما) به ادای مبلغ یا اجرت معلوم (جُعَل) در مقابل انجام عملی معین، طبق قرارداد که در آن طرفی که عمل را انجام می‌دهد، عامل یا پیمانکار نامیده می‌شود.

۱۷- اجاره به شرط تملیک یا اجاره اعتباری: قرارداد اجاره‌ای است که در آن، شرط شود موجر در پایان مدت اجاره، در صورت عمل مستأجر به شرایط مندرج در قرارداد، عین مستأجره را به تملیک مستأجر در آورد.

۱۸- سلف: قراردادی است که به موجب آن، خریدار، مقدار معینی کالای کلی را به قیمت معین پیش‌خرید می‌کند.

۱۹- استصناع: قراردادی است که به موجب آن سازنده متعهد می‌شود کالا یا طرح معینی را در مقابل بهای معین ساخته و تحویل سفارش‌دهنده کند و او بها را به اقساط مساوی و یا غیرمساوی، در سررسید یا سررسیدهای معین به سازنده بپردازد.

۲۰- خرید دین: قراردادی است که به موجب آن خریدار، اسناد تجاری واقعی مدت‌دار فروشنده را به قیمتی کمتر از مبلغ اسمی اسناد، خریداری می‌کند.

۲۱- مشارکت حقوقی: تأمین قسمتی از سرمایه شرکت‌های سهامی جدید و یا خرید قسمتی از سهام شرکت‌های سهامی موجود است.

۲۲- مضاربه: قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین قرارداد (مالک) عهده‌دار تأمین سرمایه (نقدی) می‌شود، با قید اینکه طرف دیگر (عامل) با سرمایه مذکور تجارت کند و در سود حاصله، هر دو طرف شریک باشند.

۲۳- مزارعه: قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) زمین یا یکی از نهاده‌های تولید را برای مدت معینی، به شخص دیگر (عامل) بدهد تا زراعت کند و حاصل بین مالک و عامل تقسیم شود.

۲۴- مساقات: قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) باغ مشخصی را برای مدت معینی، به شخص دیگر (عامل) بدهد تا باغداری کند و محصول بین مالک و عامل تقسیم شود.

۲۵- صلح: قراردادی است که به موجب آن اعیان، منافع، حقوق مالی یا امتیازات به صورت معوض یا غیرمعوض به دیگری واگذار می‌شود.

۲۶- سرمایه‌گذاری مستقیم: تأمین سرمایه لازم برای اجرای طرحهای تولیدی و طرحهای عمرانی انتفاعی توسط بانکها، بدون مشارکت اشخاص حقیقی یا حقوقی غیربانکی است.

۲۷- اوراق بهادار اسلامی (صکوک): اوراق مالی قابل دادوستد در بازارهای مالی است که بر اساس یکی از قراردادهای مورد تأیید فقه اسلامی منتشر می‌شوند.

ماده ۲- فعالیت‌های نظام بانکی باید در راستای تحقق اهداف زیر باشد:

۱- استقرار نظام پولی و اعتباری بر اساس ضوابط اسلامی به منظور تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار، توزیع عادلانه منابع و درآمدها، افزایش تولید ملی، استقلال اقتصادی، تقویت اقتصاد دانش‌بنیان، گسترش کارآفرینی و اشتغال مولد، حضور گسترده مردم در فعالیت‌های اقتصادی در جهت رفع فقر، ایجاد رفاه و سلامت عمومی، رشد و پیشرفت اقتصاد کشور.

۲- فعالیت در جهت تحقق اهداف و سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از ابزارهای پولی و اعتباری با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی.

۳- حفظ ارزش پول ملی و ایجاد تعادل در موازنه پرداختها.

۴- ایجاد تسهیلات لازم در جهت تأمین مالی کسب و کار و سرمایه‌گذاری و تأمین نیازهای مصرفی جامعه از طریق تجهیز سپرده‌ها به منظور اجرای اصل چهل و سوم (۴۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

۵- تسهیل در امور پرداختها و دریافتها و مبادلات و معاملات و سایر خدماتی که به موجب قانون، بر عهده نظام بانکی گذاشته می‌شود.

ماده ۳- در اجرای این قانون و برای تحقق اهداف مذکور در ماده (۲)، بانک مرکزی، بانکها و مؤسسات اعتباری موظفند تکالیف زیر را انجام دهند:

الف) وظایف بانک مرکزی؛

- ۱- تهیه پیش‌نویس آیین‌نامه‌های عملیاتی مرتبط با این قانون برای تصویب در هیأت وزیران؛
- ۲- تهیه پیش‌نویس دستورالعمل‌های اجرایی مورد نیاز برای تصویب در شورای پول و اعتبار؛
- ۳- طراحی قراردادهای نمونه برای انواع سپرده‌ها و تسهیلات بانکی جهت بهره‌برداری بانکها؛
- ۴- اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری در راستای اهداف مذکور در ماده (۲)، با استفاده از ابزارهای سیاست پولی مورد تأیید این قانون؛
- ۵- تنظیم مقررات عملیات مربوط به اوراق و اسناد بهادار و نظارت بر آن؛
- ۶- اهتمام به امر آموزش و پژوهش در جهت ارتقای سطح علمی نظام بانکی؛
- ۷- انجام پژوهش‌های مرتبط و فراهم آوردن زمینه‌های رشد و توسعه صنعت بانکداری اسلامی؛
- ۸- تشکیل شورای فقهی جهت اظهارنظر در طراحی ابزارها و شیوه‌ها، تدوین آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، قراردادهای نمونه و اجرای صحیح عملیات بانکی براساس موازین اسلامی و نظارت بر آنها، مطابق ماده (۵۷) این قانون.
- ۹- آمایش نقدینگی موجود در کشور و جلوگیری از انحراف آن به سمت فعالیت‌های اقتصادی سوداگرانه و غیرمولد.

۱۰- نظارت مستمر بر حسن اجرای این قانون در نظام بانکی کشور.

ب) بانکها و مؤسسات اعتباری؛

۱- تجهیز منابع از طریق افتتاح انواع حسابهای بانکی (جاری، پس‌انداز، تعاونی و سرمایه‌گذاری عام و خاص) و انتشار اوراق بهادار (صکوک) بر اساس موازین شرعی؛

۲- تخصیص منابع از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم و اعطای تسهیلات به همه بخشهای اقتصادی بر اساس موازین شرعی؛

۳- ارائه انواع خدمات بانکی بر اساس موازین شرعی از قبیل: قبول و نگهداری امانات طلا، نقره، اشیاء گران‌بها، اوراق بهادار و اسناد رسمی از اشخاص حقیقی و حقوقی و اجاره صندوق امانات، صدور، تأیید و قبول ضمانتنامه‌ها و اعتبارات اسنادی ریالی و ارزی جهت مشتریان، انجام خدمات وکالت، وصایت و قیمومیت؛

۴- عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی دولت که طبق قانون باید از طریق سامانه پولی و اعتباری انجام گیرد؛

۵- اهتمام به امر آموزش کارکنان بانکی و توجیه مشتریان نسبت به معاملات و اجرای دقیق آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با عملیات بانکی بر اساس ضوابط شرعی.

۶- تشکیل واحد نظارت شرعی زیر نظر شورای فقهی بانک مرکزی مطابق تبصره (۵) ماده (۵۷) این قانون.

فصل دوم: تجهیز منابع پولی

ماده ۴- جذب هرگونه سپرده توسط بانکها صرفاً در چهارچوب مجوز صادره از سوی بانک مرکزی و دستورالعمل‌های آن مجاز است. اقدام به

سپرده‌گیری توسط مؤسسات غیرمجاز، یا خارج از حدود و چهارچوب تعیین‌شده در مجوز، تصرف در مال غیر و اخلال در نظام اقتصادی کشور تلقی می‌شود و با مرتکب، مطابق قانون مجازات اسلامی برخورد خواهد شد. بانک مرکزی موظف است اسامی بانکها و مؤسسات غیرمجاز یا متخلف را به قوه قضائیه اعلام و همزمان، جهت اطلاع عموم منتشر نماید.

ماده ۵- کلیه بانکها که براساس مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه جذب سپرده از مردم را پیدا می‌کنند، موظفند در سپرده‌گیری و ارائه تسهیلات، کلیه سیاست‌ها و دستورالعمل‌های ابلاغی بانک مرکزی از جمله تودیع سپرده قانونی، رعایت نسبت کفایت سرمایه، انواع نرخها و نحوه پرداخت سود علی‌الحساب به سپرده‌گذاران، انواع نرخ سود و سهمیه‌های مربوط به ارائه تسهیلات به رشته‌های مختلف کسب و کار و سایر مواردی که می‌تواند به کاهش قدرت تسهیلات‌دهی یا کاهش سودآوری بانک منجر شود را رعایت کنند. بانکها موظفند در قراردادهای وکالت که با سپرده‌گذاران منعقد می‌کنند، بر التزام عملی خود به سیاست‌های ابلاغی بانک مرکزی تصریح کرده، وکالت سپرده‌گذاران را مبتنی بر شرط مذکور بپذیرند.

ماده ۶- صندوق‌های قرض‌الحسنه صرفاً در چهارچوب عقد قرض‌الحسنه مجاز به جذب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز می‌باشند. صندوق‌های مزبور حق هیچ‌گونه فعالیت انتفاعی نداشته و نمی‌توانند سپرده جاری یا تعاونی جذب نمایند. سرمایه صندوق و منابع سپرده‌گذاران در این‌گونه صندوق‌ها باید صرفاً در قالب وامهای قرض‌الحسنه خرد به نیازمندان وام داده شود. حد تسهیلات خرد در مورد این صندوق‌ها توسط بانک مرکزی تعیین و ابلاغ می‌شود. صندوق‌های مزبور موظفند در چهارچوب تعیین‌شده توسط بانک مرکزی عمل نموده، از احکام بانک مرکزی در خصوص تودیع سپرده قانونی، نرخ کارمزد و غیره تبعیت نمایند. همچنین کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های صندوق‌های مزبور باید در سامانه یکپارچه‌ای که توسط بانک مرکزی ایجاد می‌شود، ثبت گردد.

تبصره- صندوقهای قرض‌الحسنه‌ای که توسط اعضای گروههای خاص مانند خویشاوندان، همکاران، اهل مسجد و مانند آن تشکیل می‌شود، مشمول مقررات این ماده نیستند.

ماده ۷- بانکها می‌توانند در چهارچوب مجوز دریافتی از بانک مرکزی، تحت عناوین زیر سپرده‌گیری نمایند:

۱- سپرده جاری

۲- سپرده پس‌انداز

۳- سپرده تعاونی

۴- سپرده سرمایه‌گذاری عام

۵- سپرده سرمایه‌گذاری خاص

۶- انتشار اوراق بهادار (صکوک)

تبصره- مؤسسات اعتباری و صندوقهای قرض‌الحسنه، مجاز به افتتاح حساب سپرده جاری نیستند.

ماده ۸- رابطه حقوقی سپرده‌گذار با بانک در سپرده جاری، قرض بدون بهره بوده و بانک مالک وجوه می‌شود. در سپرده‌های پس‌انداز و تعاونی، قرارداد فی‌مابین سپرده‌گذار و بانک، وکالت برای اعطای قرض‌الحسنه است و بانک به عنوان وکیل، وجوه سپرده‌گذاران پس‌انداز و تعاونی را به متقاضیان تسهیلات، قرض‌الحسنه می‌دهد.

تبصره- اعطای سود در قبال سپرده‌های جاری، پس‌انداز و تعاونی، ممنوع است. در سپرده تعاونی، سپرده‌گذار متناسب با مبلغ و مدت سپرده‌گذاری، از امتیاز

دریافت تسهیلات قرض الحسنه برخوردار می‌شود. امتیاز مزبور قابل واگذاری به غیر نیست.

ماده ۹- رابطه حقوقی سپرده‌گذار با بانک، در سپرده سرمایه‌گذاری عام، رابطه وکالت عام است. بانکها به عنوان وکیل سپرده‌گذاران، منابع سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام را به صورت مشاع از راههای مندرج در فصل سوم این قانون، در فعالیت‌های سودآور به کار می‌گیرند.

ماده ۱۰- رابطه حقوقی سپرده‌گذار با بانک در سپرده سرمایه‌گذاری خاص، رابطه وکالت خاص است و بانکها منابع این نوع سپرده‌ها را به صورت مشاع در بخش‌ها یا فعالیت‌ها یا قراردادهای خاص به کار می‌گیرند.

تبصره- سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام و خاص می‌توانند کوتاه‌مدت، میان مدت و بلندمدت باشند. همچنین این سپرده‌ها می‌توانند به صورت گواهی سپرده با نام، بی‌نام، انتقال‌پذیر و غیرقابل انتقال باشند.

ماده ۱۱- منافع حاصل از به‌کارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام و خاص، بر اساس قرارداد منعقدده، متناسب با مدت و مبالغ سپرده‌های سرمایه‌گذاری و رعایت سهم منابع بانک به نسبت مدت و مبلغ در کل وجوه به کار گرفته شده در آن عملیات، پس از کسر حق‌الوکاله بانک، بین سپرده‌گذاران تقسیم خواهد شد.

تبصره ۱- شورای پول و اعتبار موظف است در ابتدای هر سال، با توجه به شرایط و اوضاع اقتصادی، نرخ‌ی را به‌عنوان «نرخ سود مورد انتظار برای سپرده‌های سرمایه‌گذاری» به تفکیک سپرده‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت تعیین و اعلام نماید. بانکها مجازند در هر مورد، حداکثر هفتاد درصد (۷۰٪) نرخ سود اعلام‌شده توسط بانک مرکزی را به‌صورت علی‌الحساب به سپرده‌گذاران خود پرداخت نمایند. پرداخت سود علی‌الحساب بیشتر از هفتاد درصد (۷۰٪) نرخ سود اعلام‌شده و هرگونه تبلیغات در خصوص میزان یا نحوه پرداخت سود علی‌الحساب توسط بانکها ممنوع است.

تبصره ۲- بانک مرکزی موظف است با اتخاذ تمهیدات لازم و ایجاد «سامانه یکپارچه حسابرسی و گزارش سود و زیان»، کلیه بانکها را ملزم نماید صورتهای مالی خود مشتمل بر گزارش سود (زیان) بانک و درصد سود تحقق یافته انواع سپرده‌ها را به صورت شفاف، در دوره‌های مشخص در معرض اطلاع عموم قرار دهند. بانک مرکزی باید ترتیبی اتخاذ کند که طول دوره گزارش - دهی بانکها به حداقل ممکن برسد. بانکها موظفند بلافاصله پس از تأیید گزارش دوره‌ای سود و زیان بانک توسط بانک مرکزی، باقی مانده سود قطعی سپرده‌گذاران را به حساب آنها واریز کنند و در صورتی که سود علی‌الحساب پرداختی در دوره مزبور بیشتر از سود تحقق یافته باشد، مازاد را به بدهکار حساب مشتری منظور نمایند.

ماده ۱۲- بانکها مکلفند استرداد اصل سپرده‌های جاری، پس‌انداز، و سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام یا خاص را تعهد نموده، یا اصل آن را بیمه نمایند.

ماده ۱۳- بانکها می‌توانند به منظور تشویق مردم به سپرده‌گذاری، امتیازهای زیر را برای سپرده‌گذاران خود در نظر بگیرند:

الف - ارائه تخفیف یا معافیت از پرداخت کارمزد یا حق‌الوکاله تسهیلات اعطائی؛

ب- ارائه تخفیف یا معافیت از پرداخت کارمزد در قبال خدمات بانکی؛

ج - اولویت در اعطای تسهیلات و خدمات بانکی.

ماده ۱۴- بانکها می‌توانند در چهارچوب قوانین انتشار اوراق بهادار و بر اساس ضوابط معاملات شرعی به عنوان بانی (برپایه دارایی‌های تسهیلاتی و غیر تسهیلاتی خود) و عامل (بر پایه دارایی‌های مشتریان) به انتشار اوراق بهادار اسلامی (صکوک) اقدام نمایند.

فصل سوم: تخصیص منابع

۱-۳- تأمین نیازهای مالی مصرف‌کنندگان نهائی (خانوارها)

ماده ۱۵- بانکها می‌توانند به منظور تأمین نیازهای مصرفی مصرف‌کنندگان، منابع حاصل از سپرده‌ها و انتشار اوراق بهادار (صکوک) و سایر منابع متعلق به خودشان را از طریق قراردادهای قرض‌الحسنه، مرابحه، اجاره، استصناع و صلح، در اختیار مصرف‌کنندگان نهائی (خانوارها) قرار دهند.

تبصره- بانک مرکزی موظف است با استفاده از ساز و کار مطرح در ماده (۶۳) این قانون، با تأیید شورای فقهی انواع قراردادهای مورد نیاز مصرف‌کنندگان نهائی (خانوارها) را برای انواع مصارف (خرید یا اجاره انواع کالاها و خدمات) طراحی نموده، به بانکها معرفی نماید.

ماده ۱۶- بانکها می‌توانند، کلیه کالاها و خدمات مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر خرید، تهیه نموده و با دریافت تأمین کافی، به صورت مرابحه نسبه به آنان واگذار نمایند. شیوه‌های خرید و واگذاری کالاها و خدمات را آیین‌نامه مربوطه معین می‌کند.

ماده ۱۷- بانکها می‌توانند بنا به درخواست مصرف‌کنندگان، املاک و دارایی‌های قابل اجاره را بر اساس قرارداد اجاره به شرط قرض، از مالک دارای اجاره کرده و بر اساس آیین‌نامه مربوطه، به مبلغ بیشتر به آنان اجاره دهند.

ماده ۱۸- بانکها می‌توانند، کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی بادوام مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر انجام اجاره به شرط تملیک، تهیه نموده و در قالب قرارداد مذکور به آنان واگذار نمایند.

ماده ۱۹- بانکها می‌توانند احداث، تکمیل و تعمیر طرحها و پروژه‌ها و ساخت کالاهای مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست آنان، بر اساس

قرارداد استصناع مدت‌دار، متعهد شده سپس از طریق قرارداد استصناع دیگری به پیمانکاران و تولیدکنندگان سفارش ساخت دهند.

ماده ۲۰- بانکها می‌توانند کالاها، خدمات، حقوق و امتیازات موردنیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست مشتریان و تعهد آنان مبنی بر انجام قرارداد صلح تهیه کرده، سپس به صورت صلح مدت‌دار به مشتریان واگذار نمایند.

ماده ۲۱- بانکها برای تضمین «تسهیلات خرد» اعطائی به مصرف‌کنندگان می‌توانند از یکی از طرق زیر- به انتخاب گیرنده تسهیلات- استفاده کنند:

۱- اخذ وثیقه منقول یا غیرمنقول از گیرنده تسهیلات؛

۲- ضمانتنامه شخص حقوقی: نامه رسمی کارفرمای گیرنده تسهیلات (دستگاه دولتی یا کارفرمای غیردولتی مورد وثوق بانک) مبنی بر کسر اقساط پرداخت‌نشده از حقوق وی و پرداخت آن به بانک به محض درخواست یا ضمانتنامه صادره از سوی مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات موضوع ماده (۵۵) این قانون؛

۳- ضمانتنامه بانکی: نامه رسمی بانکی که گیرنده تسهیلات در آن حساب دارد مبنی بر کسر اقساط پرداخت‌نشده از حساب وی و پرداخت آن به بانک اعطاکننده تسهیلات به محض درخواست؛

۴- اخذ ضامن مورد قبول بانک (ضمانتنامه شخص حقیقی) با رعایت ماده (۵۵) این قانون.

تبصره ۱- در تسهیلات خرد، بانک نمی‌تواند بیشتر از یک ضامن از گیرنده تسهیلات مطالبه کند. اگر ضامن، تنها بخشی از تعهدات گیرنده تسهیلات را تضمین کند، بانک می‌تواند برای باقیمانده تعهدات، مطالبه ضامن دیگر نماید.

تبصره ۲- سقف «تسهیلات خرد» در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی تعیین و به بانکها ابلاغ می‌شود.

تبصره ۳- نحوه تضمین تسهیلات غیرخرد براساس توافق بانک و گیرنده تسهیلات در چهارچوبی که توسط شورای پول و اعتبار تعیین و اعلام می‌گردد، خواهد بود.

۲-۳- تأمین نیازهای مالی بنگاههای اقتصادی

ماده ۲۲- اعطای تسهیلات به بنگاههای اقتصادی صرفاً از طریق «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» مجاز است. اعطای هرگونه تسهیلات به بنگاههای اقتصادی، به استثنای مصادیق ماده (۳۴) این قانون، توسط بانکها ممنوع است. این حکم پس از گذشت دو سال از تاریخ تصویب این قانون، لازم‌الاجراء است. بانک مرکزی موظف است طی این مدت زمینه لازم برای تأسیس و فعالیت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» را مطابق مواد (۳۵) تا (۴۳) این قانون فراهم نماید.

ماده ۲۳- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند با رعایت مواد بعدی این قانون، بنگاههای اقتصادی در بخشهای صنعت و معدن، مسکن، کشاورزی و خدمات را از طریق قراردادهای مرابحه، سلف، خرید دین، اجاره، استصناع، صلح، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مضاربه، مزارعه و مساقات، تأمین مالی نمایند. انجام هرگونه سرمایه‌گذاری مستقیم، خرید و فروش سهام و ملک، میادرت به تجارت و بنگاهداری توسط «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» ممنوع است.

ماده ۲۴- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند کلیه کالاها و خدمات مورد نیاز بنگاههای اقتصادی را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر خرید، تهیه نموده و با دریافت تأمین کافی، به صورت مرابحه نسیه به آنان واگذار نمایند. شیوه‌های خرید و واگذاری کالاها و خدمات را آیین‌نامه مربوطه معین می‌کند.

ماده ۲۵- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند بنا به درخواست بنگاههای اقتصادی، املاک و دارایی‌های قابل اجاره را بر اساس قرارداد اجاره به شرط قرض، از مالک دارایی اجاره کرده و بر اساس آیین‌نامه مربوطه، به مبلغ بیشتر به متقاضیان اجاره دهند.

ماده ۲۶- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی بادوام مورد نیاز بنگاههای اقتصادی را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر انجام اجاره به شرط تملیک، تهیه نموده و در قالب قرارداد مذکور به آنان واگذار نمایند.

ماده ۲۷- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به منظور تأمین نقدینگی مورد نیاز بنگاههای اقتصادی، آن قسم از تولیدات این واحدها را که سهل‌البیع باشد، با لحاظ توان تولید بنگاه و بنا به درخواست آنها پیش خرید (سلف) نمایند.

تبصره- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» نمی‌توانند قبل از سررسید، کالای خریداری‌شده را به خود فروشنده یا دیگری بفروشند.

ماده ۲۸- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به منظور تأمین نقدینگی مورد نیاز بنگاههای اقتصادی، اسناد طلب مدت‌دار آنها را بعد از احراز واقعی بودن و بنا به درخواست مشتریان، خریداری (تنزیل) نمایند.

ماده ۲۹- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند احداث، تکمیل و تعمیر طرحها و پروژه‌ها و ساخت کالاهای مورد نیاز بنگاههای اقتصادی را بنا به درخواست آنان، بر اساس قرارداد استصناع مدت‌دار، متعهد شده سپس از طریق قرارداد استصناع دیگری به پیمانکاران و تولیدکنندگان سفارش ساخت دهند.

ماده ۳۰- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند قسمتی از سرمایه مورد نیاز بنگاههای اقتصادی (به‌جز شرکتهای سهامی عام) را به صورت مشارکت مدنی یا حقوقی تأمین نمایند و به تناسب در سود شرکت شریک شوند.

ماده ۳۱- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت فعالیت‌های بازرگانی بنگاههای اقتصادی، منابع مالی لازم را بر اساس قرارداد مضاربه در اختیار آنان قرار دهند.

ماده ۳۲- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به منظور گسترش فعالیت‌های بخش کشاورزی (زراعت و باغداری) که توسط بنگاههای اقتصادی انجام می‌شود، برخی از نهاده‌های موردنیاز آن بخش (اعم از زمین، باغ، آب و ماشین آلات و ...) را از طریق قرارداد مزارعه یا مساقات، در اختیار بنگاههای مزبور بگذارند.

ماده ۳۳- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند کالاهای خدمات، حقوق و امتیازات مورد نیاز بنگاههای اقتصادی را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر انجام قرارداد صلح تهیه کرده، سپس به صورت صلح مدت‌دار به بنگاههای مزبور واگذار نمایند.

ماده ۳۴- بانکها می‌توانند با اطلاع بانک مرکزی، مستقیماً به بنگاههای اقتصادی سهامی عام پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار در چهارچوب فصل سوم این قانون تسهیلات بدهند. اعطای تسهیلات به شرکتهای مزبور، نباید منجر به بنگاهداری بانک شود.

۳-۳- نحوه تشکیل و چهارچوب کلی فعالیت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی»

ماده ۳۵- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» به صورت استانی مطابق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت دولت خواهد رسید، توسط فعالان اقتصادی که در یک رشته شغلی خاص فعالیت می‌کنند، با مشارکت بانک تشکیل می‌شود. هر «مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌تواند فقط در یک رشته شغلی مجاز و بازارهای مرتبط با همان رشته فعالیت کند. فهرست رشته‌های شغلی مجاز و بازارهای مرتبط با هر رشته، توسط بانک مرکزی اعلام می‌شود. جمع سهم-

الشركه بانك(ها) در اين مؤسسات، حداقل بيست درصد(۲۰٪) و حداكثر چهل درصد(۴۰٪) خواهد بود. بانكي كه بيشترين سهم را داشته باشد، بانك پشتيبان مؤسسه تلقى مى شود.

ماده ۳۶- اداره «مؤسسات تخصصى مشاوره و تأمين مالى» مطابق اساسنامه‌اى است كه توسط وزارت امور اقتصادى و دارائى و بانك مركزى تهيه مى شود و به تأييد شوراي فقهي بانك مركزى و تصويب هيأت وزيران خواهد رسيد.

ماده ۳۷- «مؤسسات تخصصى مشاوره و تأمين مالى» منحصرأ در چهارچوب مقررات اين قانون و آيين نامه‌هاى اجرائى آن مجاز به فعاليت هستند.

ماده ۳۸- بانكها مجازند منابعى را كه تحت عنوان سپرده سرمايه گذارى عام تجهيز كرده‌اند، از طريق عقد وكالت، در اختيار «مؤسسات تخصصى مشاوره و تأمين مالى» قرار دهند. حد مجاز برخوردارى هر يك از «مؤسسات تخصصى مشاوره و تأمين مالى» از منابع بانكي در هر دوره مالى، متناسب با سرمايه مؤسسه (آورده اعضا)، رتبه اعتبارى اعضا (براساس شاخص بدهى سررسيد گذشته و معوق) و سودآورى مؤسسه در دوره مالى قبل از آن، براساس آيين نامه‌اى كه به تصويب شوراي پول و اعتبار مى رسد، تعيين مى گردد.

ماده ۳۹- «مؤسسات تخصصى مشاوره و تأمين مالى» موظفند كلييه منابع خود، اعم از سرمايه اوليه سهامداران و منابعى كه توسط بانك وكالتاً در اختيار آنان قرار گرفته است را صرفأ در چهارچوب مقررات فصل سوم اين قانون، غير از عقد قرض الحسنه، به اعضاى واجد شرايط خود تخصيص دهند. اولويت و سقف اعطاي تسهيلات، براساس رتبه اعتبارى اعضا خواهد بود.

ماده ۴۰- «مؤسسات تخصصى مشاوره و تأمين مالى» مجازند با اعضاى خود (توليدكنندگان كالا و خدمات يا اصناف داراى مجوز از مراجع ذى صلاح) و

صرفاً برای تهیه تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز آنان قرارداد تأمین مالی منعقد نمایند.

ماده ۴۱- ارزیابی اقتصادی پروژه‌های پیشنهادی، اعتبارسنجی اعضاء و تصمیم‌گیری درباره نوع قرارداد و میزان تسهیلات اعطائی به آنان، نظارت مستمر بر عملکرد گیرندگان تسهیلات با هدف کسب اطمینان از عدم انحراف منابع تخصیص داده‌شده از اهداف مندرج در قرارداد، ارائه مشاوره تخصصی به گیرندگان تسهیلات با هدف ارتقای بهره‌وری پروژه موضوع قرارداد و افزایش سودآوری آن، تضمین بازپرداخت مطالبات بانک (غیر از سهم‌الشرکه)، اخذ وثائق و تضامین از گیرندگان تسهیلات و انجام اقدامات قضائی موردنیاز، برعهده «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» است. بخشی از سود حاصل از فعالیت مؤسسات مزبور در ازای خدمات و مسؤولیت‌های فوق‌الذکر به‌عنوان «حق‌العمل» به آنان داده می‌شود. حق‌العمل «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در هر قرارداد، پس از خاتمه آن و به‌صورت فزاینده (متناسب با سود تحقق‌یافته قرارداد) معین می‌شود. ضابطه تعیین نرخ حق‌العمل در هر رشته توسط بانک مرکزی پیشنهاد شده و به‌تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.

ماده ۴۲- «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند متقاضیان واجد شرایط مذکور در ماده (۴۰) را در قالب عقود مبادله‌ای یا عقود مشارکتی تأمین مالی نمایند.

تبصره ۱- انجام عقود مبادله‌ای و مشارکتی توسط «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» صرفاً برای تأمین کالاها، خدمات، تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز رشته موضوع فعالیت همان مؤسسه مجاز است. فهرست کالاها، خدمات، تجهیزات و نهاده‌های موردنیاز هر رشته باید به تأیید بانک مرکزی برسد. مسؤولیت احراز واقعی بودن اسناد معاملاتی که توسط «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در قالب عقود مبادله‌ای یا مشارکتی تأمین مالی می‌شود، برعهده مؤسسات مزبور است.

تبصره ۲- در قراردادهای مبادله‌ای، نرخ سود مؤسسه مشاوره و تأمین مالی با توافق طرفین به صورت قطعی تعیین می‌شود.

تبصره ۳- در قراردادهای مشارکتی فقط سهم طرفین از سود (یا زیان) احتمالی تعیین می‌شود. تعیین نرخ سود قطعی برای «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در قراردادهای مشارکتی به هر صورت (صریح یا ضمنی) ممنوع است. سود (یا زیان) طرفین صرفاً پس از اتمام موضوع قرارداد قابل تعیین است.

ماده ۴۳- کلیه حسابهای «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» نزد بانک پشتیبان متمرکز خواهد بود و مؤسسات مزبور تحت هیچ شرایطی حق دریافت، نگهداری و پرداخت نقدی وجوه، یا حواله‌کردن آن برای افراد غیرعضو یا برای مصارفی غیر از مصارف موصوف در تبصره (۱) ماده (۴۰) این قانون را ندارند.

۴-۳- سایر موارد

ماده ۴۴- بانکها می‌توانند با رعایت قوانین و مقررات مربوطه، در امور زیربنایی و طرحهای عمرانی و تولیدی ملی، با تأیید شورای اقتصاد و مجوز بانک مرکزی، مستقیماً به سرمایه‌گذاری مبادرت کنند.

ماده ۴۵- بانکهایی که به جذب سپرده پس‌انداز اقدام می‌کنند، موظفند کل منابع حاصل از این سپرده‌ها را پس از کسر سپرده قانونی و ذخیره احتیاطی جهت تحقق اهداف بندهای (۱)، (۲) و (۹) اصل چهل و سوم (۴۳) قانون اساسی، به متقاضیان واجد شرایط، قرض‌الحسنه بپردازند.

تبصره- بانکها می‌توانند به اندازه هزینه عملیات تجهیز و اعطای قرض‌الحسنه، از متقاضیان قرض‌الحسنه، کارمزد دریافت کنند. سقف کارمزد توسط شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود.

فصل چهارم: وصول مطالبات

ماده ۴۶- بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظفند قبل از اعطای تسهیلات، از عدم ممنوعیت متقاضی یا طرح برای اعطای تسهیلات اطمینان حاصل کنند. همچنین باید از طریق اعتبارسنجی متقاضی تسهیلات و ضامنان، و ارزیابی طرح یا فعالیت اقتصادی موضوع قرارداد، نسبت به وصول اصل و سود تسهیلات کسب اطمینان نمایند.

ماده ۴۷- بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی می‌توانند تسهیلات بانکی و گیرندگان تسهیلات را در قبال حوادث مرتبط از جمله اعسار و ورشکستگی بیمه نمایند.

ماده ۴۸- بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظفند نسبت به استفاده‌کنندگان از تسهیلات عقود مبادله‌ای که زودتر از سررسید، بدهی خود را می‌پردازند، متناسب با مبلغ، مدت و نوع تسهیلات، تخفیف دهند.

ماده ۴۹- بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی می‌توانند قبل از انعقاد قرارداد تسهیلات، قرارداد صلحی با متقاضیان تسهیلات منعقد نمایند که در آن قرارداد بانک یا مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی به پرداخت تسهیلات متعهد گردیده و مشتری مبلغی معادل وجه التزام معین را به نفع متعهد برعهده می‌گیرد مشروط بر اینکه در صورت پرداخت بدهی ناشی از قرارداد در سررسیدهای مقرر، بانک یا مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی کل یا بخشی از بدهی ناشی از صلح را به نفع گیرنده تسهیلات ابراء کند.

تبصره ۱- بانک مرکزی موظف است ضوابط تعیین وجه التزام را پس از تصویب شورای پول و اعتبار به بانکها ابلاغ نماید. وجه التزام باید به گونه‌ای تعیین شود که گیرنده تسهیلات را به پرداخت به موقع بدهی‌اش ترغیب نموده و از تبدیل جریمه به منبع کسب درآمد برای بانک جلوگیری کند.

تبصره ۲- بانک مرکزی موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ این قانون، آیین‌نامه چگونگی ترغیب گیرندگان تسهیلات به پرداخت به‌موقع اقساط را با استفاده از انواع مشوقها یا اعمال محدودیت‌های بانکی و غیربانکی تهیه و به تصویب هیأت وزیران برساند.

ماده ۵۰- در مواردی که بانکها یا مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی از گیرنده تسهیلات ضامن مطالبه می‌کنند، باید قرارداد ضمانت به‌صورت جداگانه تنظیم و کلیه تعهدات در ضمن قرارداد به‌صورت شفاف به ضامن اعلام گردد.

ماده ۵۱- ضامن می‌تواند تمام یا بخشی از تعهدات گیرنده تسهیلات را تضمین کند.

ماده ۵۲- بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظفند در صورت تأخیر در پرداخت بدهی توسط مدیون، ضمن اعلام رسمی به ضامن (ضامنان)، اقدامات قانونی لازم را برای وصول مطالبات انجام دهند. در هر حال، أخذ وجه التزام از ضامن از زمان ابلاغ قانونی برابر مقررات آیین‌دادرسی مدنی به وی خواهد بود.

ماده ۵۳- گیرندگان تسهیلات و ضامنان که از پرداخت بدهی ناتوان باشند در صورت احراز ورشکستگی و اعسار، مشمول قوانین و مقررات مربوط خواهند بود.

فصل پنجم: بانک مرکزی

ماده ۵۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به‌منظور تحقق اهداف نظام بانکداری و پیشگیری از تخلف، با استفاده از روشهای نوین نظارتی، بر کلیه عملیات و تراکنش‌های بانکها و مؤسسات اعتباری مندرج در ماده (۱) این قانون، نظارت جامع، مستمر و برخط داشته باشد. آیین‌نامه چگونگی نظارت

بانک مرکزی بر بانکها و مؤسسات اعتباری حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون، به پیشنهاد بانک مرکزی، به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۵۵- بانک مرکزی موظف است ظرف مدت سه سال از تاریخ ابلاغ این قانون، زمینه‌های لازم برای تأسیس «مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات» را فراهم نماید. کلیه بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظفند تضمین «مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات» را که با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده‌اند، برای اعطای تسهیلات به مشتریان خود بپذیرند. آیین‌نامه نحوه تشکیل و فعالیت مؤسسات مزبور به پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. همچنین بانک مرکزی موظف است با ایجاد زیرساختهای لازم، امکان دسترسی بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی را به رتبه اعتباری افراد و بنگاههای اقتصادی و اطلاعات طرحهای اقتصادی فراهم نماید.

ماده ۵۶- بانک مرکزی مجاز است در جهت تحقق سیاستهای پولی و اعتباری مصوب شورای پول و اعتبار، از ابزارهای ذیل استفاده کند:

۱- نرخ سپرده قانونی

۲- نرخ تنزیل مجدد اسناد تجاری و مالی نزد بانک مرکزی

۳- عملیات بازار باز و شبه‌بازار باز از طریق معاملات اوراق بهادار اسلامی (صکوک)

۴- تعیین نرخ سود مورد انتظار برای سپرده‌های سرمایه‌گذاری به تفکیک کوتاه، میان و بلندمدت

۵- تعیین حداقل و یا حداکثر نرخ سود در قراردادهای مبادله‌ای

۶- تعیین حداقل و یا حداکثر سهم سود بانکها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی در قراردادهای مشارکتی

۷- تعیین حداقل یا حداکثر نرخ حق الوکاله در به‌کارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری

۸- تعیین حداقل یا حداکثر نرخ کارمزد تسهیلات قرض‌الحسنه مشروط بر اینکه بیش از هزینه عملیات نباشد.

۹- تصمیم‌گیری در مورد تجویز یا منع تبلیغات بانکی و اعطای جوایز، بسته به شرایط بازار پول کشور

۱۰- تعیین ضوابط تبلیغات توسط بانکها (در موارد مجاز) و تعیین میزان و نحوه اعلام و اعطای جوایز

۱۱- تعیین حداقل و حداکثر کارمزد انواع خدمات بانکی

۱۲- تعیین حداقل و حداکثر میزان قرض‌الحسنه، قرارداد مبادله‌ای، قرارداد مشارکتی و سرمایه‌گذاری مستقیم

۱۳- تعیین سهم بخشهای اقتصادی از منابع بانکی (در صورت نیاز).

تبصره ۱- تعیین حداقل و یا حداکثر نرخها و سهمهای مطرح در بندهای این ماده، نسبت به انواع سپرده‌ها و تسهیلات باید با رعایت حقوق سپرده‌گذاران، متقاضیان تسهیلات، بانک و مصالح کلان اقتصادی جامعه باشد.

تبصره ۲- منظور از تعیین سهم بخشهای مختلف اقتصادی، الزام بانکها به اعطای تسهیلات تکلیفی به شخص یا بنگاه اقتصادی خاص بدون رعایت الزامات اعطای تسهیلات از حیث سودآوری پروژه و صلاحیت اعتباری متقاضی نیست؛ بلکه منظور، مدیریت نقدینگی در سطح کلان، و هدایت آن به سمت بخشهایی است که در مسیر رشد و توسعه اقتصادی کشور، از توجه بیشتری برخوردار است.

ماده ۵۷- شورای فقهی، متشکل از پنج فقیه (مجتهد متجزی در حوزه فقه معاملات و صاحب نظر در مسائل پولی و بانکی)، یک حقوقدان، یک اقتصاددان و دو کارشناس عالی بانکداری، جهت نظارت و اظهار نظر نسبت به طراحی ابزارهای پولی و بانکی، شیوه های عملیاتی، آیین نامه ها، دستورالعمل ها، بخشنامه ها، قراردادهای و نحوه اجرای آنها، از جهت انطباق با موازین فقه اسلامی، در بانک مرکزی تشکیل می شود.

تبصره ۱- شورای فقهی جزء ارکان بانک مرکزی بوده و اعضای فقهی آن با پیشنهاد شورای مدیریت حوزه علمیه قم و با حکم مقام معظم رهبری منصوب می شوند و سایر اعضا با پیشنهاد هیأت عامل بانک مرکزی و انتخاب رئیس بانک مرکزی منصوب می شوند.

تبصره ۲- مصوبات شورای فقهی بانک مرکزی برای کلیه نهادهای نظام بانکی لازم الرعایه می باشد. بانک مرکزی بر حسن اجرای مصوبات این شورا نظارت می کند.

تبصره ۳- مصوبات فقهی شورا با رأی اکثریت فقیهان خواهد بود و در سایر موارد معیار رأی اکثریت همه اعضا خواهد بود.

تبصره ۴- شورای فقهی بانک مرکزی می تواند حسب مورد کمیته های تخصصی فقهی تشکیل دهد.

تبصره ۵- کلیه بانکها و مؤسسه های اعتباری موظفند تحت اشراف شورای فقهی بانک مرکزی واحد نظارت شرعی ایجاد کنند. چگونگی تشکیل و شرح وظایف واحدهای نظارت شرعی، به موجب دستورالعملی است که توسط بانک مرکزی تهیه و پس از تصویب شورای فقهی، به بانکها ابلاغ می شود.

ماده ۵۸- بانک مرکزی با بانکها و شرکتهای دولتی که سهام آنها صد درصد (۱۰۰٪) متعلق به دولت نیست، فقط می تواند بر اساس عملیات مجاز در این قانون معامله نماید.

فصل ششم: موضوعات متفرقه

ماده ۵۹- کلیه قراردادهایی که با توافق طرفین در چهارچوب این قانون منعقد می‌گردد در حکم اسناد رسمی و لازم الاجراء بوده و از کلیه مزایای اسناد تجاری از جمله عدم نیاز به تودیع خسارت احتمالی بابت اخذ قرار تأمین خواسته برخوردار می‌باشند.

تبصره ۱- آن دسته از معاملات مربوط به اموال غیرمنقول و اموال منقول که طبق قوانین و مقررات موضوعه باید در دفاتر اسناد رسمی انجام شود؛ طبق تشریفات مربوط انجام خواهد شد.

تبصره ۲- وجوه و تسهیلات اعطائی بانکها به اشخاص حقیقی یا حقوقی باید برابر قرارداد تنظیمی در سررسید معین بازپرداخت شوند. در صورت عدم بازپرداخت در سررسید و اعلام مؤسسه اعطاکننده تسهیلات، کلیه وجوه و تسهیلات پرداختی به انضمام سود، خسارات و هزینه‌های ثبتی و اجرائی و دادرسی و وکالت قابل مطالبه و وصول است. کلیه مراجع قضائی و دوائر اجرائی ثبت و دفاتر اسناد رسمی مکلفند بر اساس مفاد اسناد و قراردادهای تنظیمی نسبت به صدور حکم و اجرائیه و وصول مطالبات مؤسسه اعطاکننده تسهیلات طبق مقررات این قانون اقدام نمایند.

تبصره ۳- اشخاصی که در قالب تسهیلات و خدمات بانکی از وجوه و منابع مالی بانکها بر خلاف قرارداد یا به نحو غیرمجاز استفاده کنند مکلفند علاوه بر استرداد وجوه مذکور، خسارت مربوط را به ترتیبی که در قراردادهای تنظیمی مقرر شده باشد؛ پرداخت نمایند.

تبصره ۴- چنانچه در هر یک از موارد اعطای تسهیلات بانکی بیش از یک قرارداد بین بانک با مشتریان خود در دفتر اسناد رسمی تنظیم گردد، حقوق متعلق اعم از هر نوع عوارض حق‌الثبت و نظایر آن نسبت به سند اول محاسبه و دریافت خواهد شد و در مورد قرار بعدی تعلق حقوق مزبور منوط به افزایش رقم مندرج

در قراردادهای بعدی نسبت به رقم مذکور در قرارداد ما قبل آن است. در این صورت، حقوق متعلق اعم از هر نوع عوارض، حق الثبت و نظایر آن به استثنای حق التحریر باید به نسبت مابه التفاوت دو رقم فوق الذکر محاسبه و دریافت گردد. ملاک تشخیص ارتباط قراردادها اعلام بانک ذی ربط می باشد.

تبصره ۵- در مواردی که وسایل نقلیه موتوری (ساخت کارخانجات داخلی یا وارداتی) توسط بانکها از طریق اعطای تسهیلات بانکی به اشخاص متقل می گردد، بانک انتقال دهنده از لحاظ مالیات نقل و انتقال در حکم انتقال دهنده دست اول تلقی خواهد شد.

تبصره ۶- قراردادهای اجاره به شرط تملیک اعم از رسمی و یا عادی برای تخلیه مورد اجاره نیز مشمول آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجراء و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرائی بوده و دوایر اجرای ثبت مکلفند در اثنای مدت قرارداد اجاره به شرط تملیک و یا پایان آن حسب تقاضای بانک، ضمن صدور و تعقیب اجرائیه برای تخلیه مورد اجاره و تحویل آن به بانک، نسبت به وصول اقساط مال الاجاره و خسارات متعلقه تا زمان تخلیه، اقدام نمایند.

ماده ۶۰- بانکها می توانند با اجازه بانک مرکزی در مقابل دریافت کارمزد متعارف، انواع خدمات بانکی غیرربوی از قبیل گشایش اعتبار اسنادی، ضمانتنامه ها، حواله های بانکی ارائه نمایند.

ماده ۶۱- بانکها می توانند تحت اشراف بانک مرکزی و با استفاده از قراردادها و ابزارهای این قانون، مانند سپرده گذاری متقابل، خرید دین متقابل و مجدد، خرید و فروش صکوک و گواهی های سپرده و تشکیل صندوق های سرمایه گذاری مشترک از منابع بانک مرکزی و سایر بانکها در چهارچوب بازار بین بانکی استفاده کنند.

ماده ۶۲- وجوه دریافتی تحت عنوان کارمزد و حق الوکاله جزء درآمدهای بانکها و مؤسسه های اعتباری غیربانکی بوده و متعلق به سپرده گذاران نمی باشد.

ماده ۶۳- روشهای تجهیز و تخصیص منابع و ابزارهای سیاست پولی که در فصل دوم تا پنجم این قانون آمده است، از باب ذکر مصادیق قراردادهای شرعی هستند، بانک مرکزی، مؤسسه‌های اعتباری بانکی و غیر بانکی می‌توانند با انجام مطالعات لازم، قراردادهای شرعی دیگری پیشنهاد کرده با موافقت شورای فقهی بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار در معاملات خود به‌کار گیرند.

ماده ۶۴- کلیه شعب خارج از کشور بانکهای ایرانی و کلیه شعب ایرانی بانکهای خارجی و مشترک، فقط در چهارچوب این قانون مجاز به عملیات بانکی هستند.

ماده ۶۵- بانکها می‌توانند با رعایت سیاست‌های دولت و ضوابط بانک مرکزی از طریق راهکارهای مطرح در این قانون با بانکهای سایر کشورها، به ویژه بانکهای بدون ربا، روابط مالی داشته باشند.

ماده ۶۶- آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب توسط بانک مرکزی تهیه و به تأیید شورای فقهی بانک مرکزی و تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۶۷- قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲ و کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌گردد.

هیأت رئیسه محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً، در اجرای آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و ماده (۴)

قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ نظر معاونت

قوانین در مورد طرح عملیات بانکی بدون ربا تقدیم می گردد.

معاون قوانین

نظر اداره کل تدوین قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (۲) و (۴) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ نظر این اداره کل به شرح زیر تقدیم می‌گردد:

۱- سابقه تقدیم:

ماده ۱۳۴ - قبلاً تقدیم نگردیده است

- قبلاً در جلسه علنی شماره مورخ تقدیم و در تاریخ در مجلس / کمیسیون (موضوع اصل ۸۵ قانون اساسی) رد شده و اینک:

با تغییر اساسی

با تقاضای کتبی ۵۰ نفر از نمایندگان (مشروط به تصویب مجلس)

پیش از انقضاء شش ماه بدون تغییر اساسی

با تقاضای کتبی کمتر از ۵۰ نفر از نمایندگان با انقضاء شش ماه

مجدداً قابل پیشنهاد به مجلس می‌باشد.

نمی‌باشد.

۲- در اجرای بند (۲) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور:

رعایت شده است.

در طرح تقدیمی آیین نگارش قانونی و ویرایش ادبی رعایت شده است. (با نظر کارشناسی)

رعایت نشده است، دلایل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

۳- از نظر آیین نامه داخلی مجلس (شکلی):

الف- ماده ۱۳۱-

اول- حداقل امضاء لازم (۲۵ نفر) دارد ندارد

دوم- موضوع و عنوان مشخص دارد ندارد

سوم- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد در مقدمه دارد ندارد

چهارم- موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان دارد ندارد

ب- ماده ۱۴۲- طرح تقدیمی دارای یک موضوع است و پیشنهاد آن به عنوان ماده واحده مواجه با ایراد نمی‌باشد. می‌باشد. بیش از یک موضوع مواد متعدد

۴- در اجرای بند (۴) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵:
اول: از نظر قانون اساسی؛

طرح تقدیمی با قانون اساسی بطور کلی مغایرت ندارد.

دارد. اصل / اصول مغایر و دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

دوم: از نظر سیاست های کلی نظام و سند چشم انداز؛

طرح تقدیمی با سیاست های کلی نظام و سند چشم انداز مغایرت ندارد.

دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

سوم: از نظر قانون برنامه؛

طرح تقدیمی با قانون برنامه مغایرت ندارد.

دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

چهارم: از نظر آیین نامه داخلی مجلس (ماهوی)؛

الف- طرح تقدیمی با قانون آیین نامه داخلی مجلس مغایرت ندارد.

دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

ب- ماده ۱۴۴- رعایت اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی شده است.

نشده است، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

ج- ماده ۱۸۵- موجب اصلاح یا تغییر برنامه مصوب نمی شود و نیاز به رأی نمایندگان ندارد.

دارد.

تعداد یک برگ اظهار نظر به ضمیمه تقدیم می شود.

مدیر کل تدوین قوانین

۵- طرح تقدیمی از حیث پیشگیری از وقوع جرم با بند (۵) اصل (۱۵۶) قانون اساسی مغایرت ندارد.

دارد.

معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه

ضمیمه نظر اداره کل تدوین قوانین

بیان مستندات و دلایل مغایرت:

طرح مذکور دارای ایرادهای حقوقی و تقنینی است از قبیل:

اولاً- تعاریفی که در ماده (۱) طرح از بعضی از عقود اسلامی شده است با قسائون مدنی مغایر است و منجر به تعارض قوانین می شود لذا مناسب است بین تعاریف این عقود هماهنگ شود.

ثانیاً- با توجه به اینکه در ماده (۶۷) طرح، به قوانین مغایر و منسوخه اشاره نشده لذا مغایر سیاستهای تنقیحی است.

نظر اداره کل اسناد و تنقیح قوانین

معاون محترم قوانین

احتراما در اجرای بندهای (۱) و (۳) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ نظر این اداره کل به شرح زیر تقدیم می گردد:

۱- در اجرای بند (۱):

الف- در خصوص طرح تقدیمی قوانین متعارض وجود ندارد
 وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می شود.

ب- در خصوص طرح تقدیمی قوانین مرتبط وجود ندارد
 وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می شود.

۲- در اجرای بند (۳):

با عنایت به بررسیهای به عمل آمده قانونگذاری در این موضوع لازم است.
 لازم نیست.

تعداد دو برگ فهرست سوابق قانونی و دلایل ضرورت قانونگذاری به ضمیمه تقدیم می شود.

مدیر کل اسناد و تنقیح قوانین

ضمیمه نظر اداره کل اسناد و تنقیح قوانین
سوابق قانونی و دلایل ضرورت قانونگذاری

الف - دلایل و ضرورت قانونگذاری

۱- جمله اول ماده (۶۷) مؤخر قانون است که مناسب است از قالب ماده خارج گردد.

۲- لازم است در ماده (۶۷) به قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲ با اصلاحات بعدی درج گردد.

ب - سوابق قانونی

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	مواد	مرتبط
۱	قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)	۱۳۶۲/۲/۸		
۲	قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی)	۱۳۷۹/۱/۲۱	۵۱۹ الی ۵۲۲	
۳	قانون پولی و بانکی کشور با اصلاحات	۱۳۵۱.۴.۱۸	کل مواد	
۴	قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی	۱۳۸۳/۱۰/۲۲		
۵	قانون مبارزه با پولشویی	۱۳۸۶/۱۱/۲		
۶	آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی	۱۳۸۸/۹/۱۱		
۷	آیین نامه اجرایی قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی	۱۳۸۶/۴/۲۰		
۸	دستور العمل تأسیس و فعالیت بانکهای قرض الحسنه و نظارت بر آنها	۱۳۸۶/۱۲/۲۲		

		۱۳۸۴/۹/۱	قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران	۹
		۱۳۷۶/۶/۳۰	قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت	۱۰
		۱۳۹۲/۱۱/۲۹	سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی	۱۱
		۱۳۱۱/۲/۱۳	قانون تجارت	۱۲
			سیاستهای کلی نظام	۱۳

اداره قوانین
دایره چاپ و توزیع